

К. І. Кухар,
*студентка V курсу 3 групи
факультету підготовки кадрів
для Державної пенітенціарної
служби України,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТИТУТІВ АМНІСТІЇ ТА ПОМИЛУВАННЯ В УКРАЇНІ

Право на дострокове звільнення – один з найважливіших елементів правового становища засудженого. Вітчизняна й зарубіжна наука кримінального й кримінально-виконавчого права, а деякою мірою й кримінологія досить інтенсивно розробляють широке коло проблем ефективності різних видів дострокового звільнення від кримінальної відповідальності від покарання та його відбування. Однак такі види дострокового звільнення, як помилування й амністія менше інших піддалися дослідженню, хоча вони завдяки своєму особливому характеру помітно впливають не тільки на помилуваних і амністованих осіб і членів їх родини, але й формують правосвідомість широких верств населення [1, с. 5].

Потреба у дослідженні інститутів амністії та помилування зросла у зв'язку зі змінами, що спостерігалися за останній час, у практиці застосування цих видів пом'якшення соціального та правового становища засуджених. Варто враховувати, що дослідження проблем інститутів амністії та помилування важливе і з точки зору підвищення авторитету державної влади в Україні. Проте на сьогодні це є спірними питаннями, адже значна кількість громадян України не підтримує рішення про помилування та амністію.

Одним із напрямів кримінальної політики, в якому знаходять своє відображення принципи гуманності та економії заходів кримінальної репресії, є звільнення осіб від кримінальної відповідальності і покарання внаслідок акта про амністію та звільнення від покарання на підставі акта про помилування.

Метою нашого дослідження є виявлення кримінально-правових проблем у сфері амністування та помилування.

Дослідженням проблем застосування амністії і здійснення помилування займалися у своїх наукових працях В. В. Голіна, М. Д. Дурманов,

С. І. Зельдов, С. Г. Келіна, В. В. Комаров, П. І. Люблінський, К. М. Мірзажанов, О. С. Міхлін, П. С. Ромашкін, М. С. Таганцев, Б. С. Утевський

та інші вчені. Однак в Україні (за радянської доби і нині) до кримінально-правових проблем застосування амністії і здійснення помилування вчені виявляли недостатній інтерес.

І амністія, і помилування характеризуються істотними ознаками, які виражають їхню внутрішню природу і дозволяють виділити ці правові інститути поміж інших інститутів Загальної частини Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Основні норми, що регулюють амністію, містяться в Конституції України (ст. 74, ч. 3 ст. 92). Загальні положення про амністію закріплені в КК України (ч. 1 ст. 44, ст. 85, 86), а норми, що регламентують окремі питання застосування амністії, передбачені в кримінальному процесуальному (п. 4 ч. 1 ст. 6 КПК України) та кримінально-виконавчому законодавстві (ч. 1 ст. 154 КВК України). Власне умови і порядок здійснення амністії знайшли законодавчу регламентацію в спеціальному нормативно-правовому акті – Законі України «Про застосування амністії в Україні» від 01.10.1996 р. (із подальшими змінами та доповненнями).

Кримінальний кодекс України визначає, що особа, винна у вчиненні злочину, може бути повністю або частково звільнена від покарання скоєною нею діянню. Проаналізувавши інститути амністії та помилування можна сказати, що в них найбільшою мірою дістали відображення принципи гуманізму та економії заходів кримінального впливу, покладені в основу нової політики держави загалом та кримінального права зокрема. На відміну від звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання застосовується вже до засуджених осіб. Але і з цього правила є свої винятки, які становлять випадки звільнення від покарання, тобто усунення застосування кримінального закону у зазначеному випадку, що застосовується у порядку амністії чи помилування. Акт амністії чи акт помилування є однією із форм прощення державою осіб, які вчинили злочин.

Суттєві недоліки, що інколи мають місце при виконанні акта амністії, в одних випадках тягнуть за собою незастосування її до осіб, що підлягають амністуванню, а в інших – звільнення від кримінальної відповідальності і покарання обвинувачених і засуджених, на яких амністія не поширюється [2, с. 116].

Слушною є думка О. В. Палійчука, який вважає, що виданню актів про амністію повинна передувати серйозна аналітична робота з тим, зокрема, щоб був складений важливий соціальний прогноз очікуваних результатів застосування амністії. Відсутність такого підходу може призвести до різкого зростання злочинності в країні, коли населення виявиться беззахисним перед амністованими, які своїми діями здатні створити значні проблеми у сфері охорони громадського порядку, здоров'я та

життя громадян, власності тощо [3, с. 21].

Сьогодні застосування амністії як самостійного виду звільнення від покарання або його відбування не є ефективним засобом специфічного ліберального реагування держави на осіб, які вчинили злочини. Адже вказаний вид звільнення, на відміну від більшості інших, формально не пов'язується з поведінкою засудженого чи зміною певних обставин і фактично є безумовним видом звільнення. Так, для остаточного звільнення при застосуванні до засудженого звільнення від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК України необхідним є дотримання певних вимог до його поведінки у період іспитового строку. У випадку їх недотримання суд відповідно до ч. 2 ст. 78 КК України навіть після спливу іспитового строку направляє засудженого для відбування призначеного йому покарання.

Варто підтримати думку С. М. Школи щодо суттєвої відмінності між амністією і помилуванням, яка полягає в нормативному характері положень акта амністії. Ці положення містять юридичні норми, які, зокрема, регулюють групу кількісно невизначених суспільних відносин; поширюються на коло неперсоніфікованих суб'єктів; діють у часі безперервно і не вичерпують своєї обов'язковості певною кількістю їх застосувань. На відміну від амністії, помилування є правозастосовним актом, який використовується однократно й адресований конкретним особам [4, с. 16].

Практика здійснення помилування йде шляхом «скорочення основної міри покарання», «звільнення від дальшого відбування основної міри покарання» і звільнення засуджених «від дальшого відбування міри покарання з випробуванням». Необхідно зазначити, що, по-перше, винна особа звільняється не від «міри» покарання, а від певного «виду» покарання. По-друге, при здійсненні помилування застосовується далеко не весь «арсенал» передбачених законодавством видів звільнення засуджених від покарання. По-третє, і найголовніше, помилування з випробуванням не передбачене чинними нормативно-правовими актами, тому можливо висловити певні сумніви щодо його законності [1, с.12].

Без змін залишається регулювання можливості помилування для засуджених до довічного позбавлення волі. Нове положення повторює старе правило, згідно з яким засуджений до довічного позбавлення волі може подати клопотання про помилування після відбуття ним не менше двадцяти років призначеного покарання. З урахуванням норми про те, що помилувати довічника можуть у виді заміни довічного позбавлення волі позбавленням волі на строк не менше 25 років, реальність звільнення такого засудженого від відбування покарання стає примарною. Таке становище порушує одразу

кілька міжнародних документів, і, насамперед, ст. 3 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція). На цей факт звертали увагу в науковій літературі, відзначаючи порушення вітчизняним правовим регулюванням вимог Конвенції і практики Європейського суду з прав людини [5, с. 369–392]. Можна зробити висновок, що збереження у новому положенні норм, які визначають порядок помилування засуджених до довічного позбавлення волі, є неприйнятним з огляду на те, що вони не надають засудженому реальної можливості сподіватися на звільнення і не визначають чітких критеріїв, дотримання яких може привести до помилування особи, засудженої до довічного позбавлення волі.

Отже, можна зазначити, що від часу набуття Україною незалежності кожна галузь права в тій чи іншій мірі вдосконалюється. Таке явище не оминуло й інститути амністії та помилування, над якими працює наш вітчизняний законодавець. Але все ж не останню роль у вдосконаленні цих інститутів відіграють і науковці, які завдяки своїм дослідженням сприяють усуненню прогалин у законодавчих актах. З метою підвищення ефективності інститутів амністії та помилування пропонується запровадити умовне амністування та умовне помилування, де умовність полягає в тому, що засуджений не звільняється остаточно від покарання, невідбуте покарання (або його частини) для нього стає випробувальним строком. Якщо протягом цього часу винний вчиняє злочин, то суд визначає йому остаточне покарання згідно з правилами призначення покарання за сукупністю вироків.

Помилування фактично можливе лише для осіб, що стали на шлях виправлення або відбули половину призначеного їм строку покарання, а також для осіб, які вчинили злочини невеликої та середньої тяжкості. Всі інші особи можуть бути помилувані лише за наявності обставин, що потребують особливо гуманного ставлення.

З огляду на зазначене вище можна констатувати, що інститут помилування для засудженого стає доступнішим. Вважаємо, що такий стан правового регулювання інституту помилування є незадовільним, зважаючи на гуманну й етичну сутність інституту помилування. Зміни необхідні у напрямі професіоналізації діяльності з помилування засуджених, надання органам, які здійснюють попередній розгляд питань про помилування, статусу державних органів управління, а також збільшення компетенції Президента України щодо помилування засуджених і доступності його для засуджених.

С п и с о к л і т е р а т у р и

1. Школа С. М. Кримінально-правові проблеми застосування амністії та здійснення помилування в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право /

С. М. Школа. – Київ. – 2004. – 20 с.

2. Музика А. А. Актуальні проблеми практики застосування амністії і здійснення помилування в Україні / А. А. Музика, С. М. Школа // Вісник ЗДУ. Юридичні науки. – 2003. – Вип. 1. – С. 114–117.

3. Палійчук О. В. Інститут амністії та помилування: поняття, особливості / О. В. Палійчук // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка. – 2007. – №2. – С. 75–82.

4. Романов М. В. Звільнення від відбування покарання: навч. посіб. / М. В. Романов. – Харків: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. – 90 с.

5. Автухов К. А. Дотримання прав людини у пенітенціарній системі України / К. А. Автухов, А. П. Гель, М. В. Романов та ін.; за заг. ред. М. В. Романова. – Харків: Права людини, 2015. – 480 с.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**КАФЕДРА КРИМІНОЛОГІЇ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА**

***ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ***

*Матеріали круглого столу
студентів, аспірантів, молодих учених*

(4 квітня 2017 року, м. Харків, Україна)

ТОМ 2

Харків
2017

УДК 343.8
ББК 67.309 (4УКР)

Організаційний комітет:

Гетьман А. П. – голова організаційного комітету, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України;

Головкін Б. М. – заступник голови організаційного комітету, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Ткачова О. В. – відповідальний секретар, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Автухов К. А. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Таволжанський О. В. – кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Перспективи реформування кримінально-виконавчої системи України: матеріали круглого столу студентів, аспірантів, молодих вчених (4 квітня 2017 року, м. Харків): в 2т. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; за ред. А.П. Гетьмана, Б. М. Головкина та інш. – Харків : Юрайт, 2017. – Т2 ., – 260 стр.
ISBN – 978-966-2740-94-3

У збірник увійшли наукові доповіді та тези виступів учасників круглого столу, присвяченого перспективам реформування кримінально-виконавчої системи України.

Матеріали подані в авторській редакції.

The collection made scientific reports and abstracts of the participants of the round table devoted to the prospects of reforming the penal system of Ukraine. Materials for were presented by the authors.

ISBN – 978-966-2740-94-3

УДК 343.8
ББК 67.309 (4УКР)

© Гетьман А.П., Головкін Б.М. та інш., 2017
© “Юрайт”, 2017

З М І С Т

Бабій О. Г., Гавриленко М. М. Клименко Є. А.	Пенітенціарна пробація як складова ресоціалізації в Україні.....	3
Бірюков М. С.	Зміни до порядку направлення осіб до відбування покарання у виді позбавлення волі.....	10
Богатюк О. В.	Мета соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі.....	13
Бугайчук А. А.	Сучасна кримінально-виконавча політика України.....	17
Бурикін В. В.	Про імперативність ресоціалізації звільненої з установи виконання покарання особи.....	21
Вовк М. М.	Відповідність вітчизняного законо-давства у сфері виконання покарань між-народним та європейським стандартам поведження із засудженими.....	24
Гадзіна М. Ю.	Звільнення від відбування покарання за хворобою: проблеми та шляхи їх розв'язання.....	28
Герашенко С.	Виконання покарання у виді арешту.....	32
Гнітій А. О.	Проблемні питання застосування та виконання покарань у виді громадських робіт.....	35
Голєв В. І.	Виправні роботи на сучасному етапі розвитку кримінально-виконавчої системи.....	39
Головко Д. Є.	Кримінально-правові проблеми застосування звільнення від відбування покарання за хворобою.....	42

Грабовська Я.Г.	Особливості виправлення та ресоціалізації неповнолітніх.....	47
Григоренко В. О.	Відбування покарання у виді позбавлення волі засудженими жінками.....	50
Грицева О. О.	Матеріально-побутове забезпечення засуджених до позбавлення волі.....	54
Гриша І. О.	Міжнародний досвід застосування покарання у виді громадських робіт.....	58
Дейнега К. В.	Участь громадськості у виправленні та ресоціалізації засуджених.....	62
Дейнега М. В.	Праця засудженого в умовах ізоляції в контексті реалізації його матеріальних зобов'язань.....	66
Джелалі В. Ф.	Деякі проблеми виправлення та ресоціалізації неповнолітніх осіб.....	70
Дзандзава Г. М.	Медико-санітарне забезпечення засуджених до позбавлення волі.....	74
Дроздова В. І.	Потрапляння наркотичних засобів до установ виконання покарань.....	78
Дуброва Т. В.	До питання про право на свободу віросповідання засуджених до позбавлення волі.....	81
Железнякова Н. І.	Соціальна адаптація засуджених до позбавлення волі під час відбування покарання.....	84
Задерей О. В.	Застосування амністії до осіб, які вчинили злочини проти основ національної безпеки: правовий аспект та перспективи застосування в сучасних українських реаліях.....	88

Зайцева А. О.	Поняття та порядок звільнення засуджених від відбування покарання у зв'язку з помилуванням.....	91
Зелінська І. А.	Проблема переведення засудженого з однієї виправної колонії до іншої.....	94
Йосипенко Н. П.	Освіта як засіб виправлення та ресоціалізації осіб, засуджених до позбавлення волі, на прикладі зарубіжних країн.....	97
Іванов Д. В.	Перспективи створення приватних колоній в Україні.....	100
Карпова В. В.	Соціально-виховна робота із засудженими до довічного позбавлення волі.....	103
Козаченко Т. О.	Щодо доцільності застосування покарання у виді обмеження волі.....	107
Козярин Д. Ю.	Особливості ресоціалізації засуджених неповнолітніх.....	111
Колісник Л. Г.	Питання забезпечення права засуджених на охорону здоров'я.....	115
Кудря А. Р.	Забезпечення конституційного права засуджених на охорону здоров'я: основні проблеми та можливі шляхи їх вирішення...	119
Куктенко Є. Л.	Пробація щодо неповнолітніх як спосіб попередження злочинності.....	123
Курочкіна О. О.	Порівняльна характеристика змісту і основних ознак виконання покарання у виді виправних робіт в радянський період та за часів незалежності України.....	127
Кухар К. І.	Актуальні проблеми застосування інститутів амністії та помилування в Україні.....	130
Кушнір Я. О.	Про забезпечення доступу до освіти осіб, засуджених до довічного позбавлення волі.....	135

Лук'яненко Н.Ю.	Ресоціалізація засуджених як напрям державної пенітенціарної політики.....	138
Лучникова Д. Ю.	Проблеми ресоціалізації осіб, які не досягли повноліття.....	141
Ляшкевич Є. І.	Місце законних інтересів у складі правового статусу засуджених.....	144
Мандзюк М.	Проблемні аспекти ресоціалізації засуджених.....	146
Михайлова Г. В.	Проблеми підготовки засуджених до звільнення від відбування покарання.....	149
Ненька Г. Ю.	Проблеми застосування покарання у виді виправних робіт.....	152
Онищенко А. Г.	Запобігання проникненню заборонених предметів до установ виконання покарань шляхом реалізації індивідуальних заходів.....	156
Оніщенко З. О.	Правовий механізм забезпечення безпеки засуджених осіб та персоналу в місцях позбавлення волі.....	159
Очерет М. О.	Роль соціально-виховної роботи із засудженими в установах виконання покарань..	162
Очкін Р. В.	Міжнародні аспекти проведення соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі.....	165
Панішева Ю. С.	Проблеми виконання покарання у виді довічного позбавлення волі.....	168/
Плеханов М.	Місце інституту пробації в системі ювенальної юстиції.....	171
Погребняк О. О.	Деякі питання забезпечення безпеки персоналу установ виконання покарань...	175
Позняк Ю. В.	Ресоціалізація неповнолітніх, засуджених до позбавлення волі.....	178

Поллак М. О.	Міжнародні стандарти поведіння із засудженими.....	182
Пономаренко Є. С.	Удосконалення функціонування слідчих ізоляторів в умовах реформування кримінально-виконавчої системи України...	185
Прокопенко О.Г.	Оцінка ризику вчинення повторного кримінального правопорушення як елемент досудової пробації.....	190
Прокоф'єва А. К.	Проблема правового забезпечення права засуджених на відбування покарання за місцем проживання.....	194
Романюк А. О.	Щодо гуманізації системи виконання покарань в Україні.....	197
Роянова І. В.	Правова сутність досудової пробації та підстави її застосування.....	202
Руденко А. М.	Діяльність громадських організацій та їх вплив на кримінально-виконавчу систему України.....	205
Савенко Є. О.	Соціально-виховна робота із засудженими до позбавлення волі.....	209
Сархош Ю. Д.	Виправлення засудженого: до визна-чення поняття.....	213
Смирнова А. О.	Проблемні питання громадських робіт у системі кримінальних покарань.....	216
Суліменко О. В.	Ресоціалізація жінок, засуджених до позбавлення волі.....	219
Толокольнікова К. С.	До питання обмеження прав засуджених....	223
Уласевич Д. В.	Активне виборче право засуджених.....	226
Червона С. Р.	Деякі аспекти виконання арешту.....	229
Чередниченко Д. А.	Виправлення як мета покарання засуджених до позбавлення волі.....	232

Чернишова Є. М.	Виховна робота з неповнолітніми в кримінально-виконавчому аспекті.....	235
Чусько В. В.	Пріоритетні завдання та перспективи реформування державних кримінально-виконавчих інспекцій в Україні в службу пробації.....	239
Шепеленко Л. В.	Інститут пробації: зарубіжний досвід і перспективи розвитку в Україні.....	243
Шульгата М. О.	Проблеми виконання покарання у виді штрафу.....	246
Щербакова К. Я.	Окремі питання доцільності створення слідчих органів державної кримінально-виконавчої служби України.....	251

Наукове видання

***ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ***

*Матеріали круглого столу
студентів, аспірантів, молодих учених*

(4 квітня 2017 року, м. Харків, Україна)

Відповідальний за випуск: Головкін Б. М.

Підп. до друку 26.05.2017. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.

Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 18,68. Облік.-вид. арк. 13,8.

Тираж 30 прим. Зам. № 114911. Ціна договірна.

Друкарня «Аладдин-Принт»

61023, м. Харків, вул. Сумська, 4, оф. 8

Тел.: (057) 764-72-11 <http://aladdin-print.ua>

Свідоцтво про державну реєстрацію В00 № 966600 від 28.03.2003 р.